De grootste vreugde die velden en wouden verschaffen, is de suggestie van een verborgen verbond tussen mens en gewas. Ik ben niet alleen en miskend. Zij begroeten mij en ik hen. Het zwaaien van de takken in de storm is nieuw voor mij en oud. Het verrast me en is me toch niet vreemd. Het is alsof ik daarop word getroffen door een verhevener gedachte of een nobeler emotie, terwijl mijn denken me zo redelijk voorkwam, mijn handelen zo juist.

– RALPH WALDO EMERSON

Misschien is de aarde een levend wezen: niet zoals men in de Oudheid dacht – een godin met bewustzijn, met een doel en een vooruitziende blik – maar zoals een boom een levend wezen is. Een boom die in alle rust bestaat, die nooit beweegt, hooguit heen en weer wiegt in de wind, en zich toch eindeloos met het zonlicht en de bodem onderhoudt; een boom die het zonlicht en het water en de minerale voedingsstoffen gebruikt om te groeien en te veranderen. Maar die dat alles zo in het verborgene doet dat de oude eik op de meent voor mij nog altijd dezelfde is als die uit mijn jeugd.

– JAMES LOVELOCK

Boom... hij beschouwt je. Jij kijkt naar boom, hij beluistert je. Geen vinger heeft hij, geen spraak. Maar dat blad... pompen doet het, groeien, groeien in de nacht. Slapen doe jij en dromen. Boom en gras hetzelfde.

– BILL NEIDJIE

Eerst was er niets. Daarna was er alles.

Daarna, in een park boven een westerse stad na zonsondergang, regent het boodschappen uit de hemel.

Een vrouw zit op de grond, tegen een den geleund. De schors drukt hard tegen haar rug, zo hard als het leven zelf. De naalden vullen de lucht met hun geur en diep in het hout huist een gonzende kracht. Haar oren stemmen zich af op de laagste frequenties. De boom spreekt, met voorwoordelijke woorden.

Hij zegt: Zon en water zijn kwesties die steeds weer een antwoord verdienen.

Hij zegt: Een goed antwoord moet keer op keer opnieuw worden verzonnen.

Hij zegt: Elk stuk aarde vergt een andere wijze van wortelen. Er zijn meer manieren om je te vertakken dan een cederpotlood ooit zal weten vast te leggen. Door zich stil te houden kan iets zich overal naartoe verplaatsen.

En dat is precies wat de vrouw doet. Om haar heen regent het signalen alsof het zaden zijn.

Gesprekken voeren vanavond ver. De knikken in de elzen spreken van onheuglijke rampen. De bleke katjes van de tamme dwergkastanje schudden hun stuifmeel uit; spoedig zullen ze vervormen tot stekelige vruchten. Populieren verspreiden de geruchten van de wind. Dadelpruimen en okkernoten lonken met hun lokaas, net als de lijsterbes met zijn bloedrode trossen. Oeroude eiken doen wuivend hun voorspelling voor het weer van later. De honderden soorten meidoorn lachen om die ene naam die ze gedwongen zijn te delen. Laurieren betogen dat zelfs de dood niets is om wakker van te liggen.

Er schuilt iets in de geurige lucht wat de vrouw gebiedt: Sluit je ogen en denk aan wilgen. Het treuren dat je ziet is waan. Stel je de

doorn voor van een acacia. Niets dat je voor de geest komt is scherp genoeg. Wat hangt er recht boven je? Wat zweeft er boven je hoofd op dit moment – nu?

Bomen nog veel verderop doen ook hun zegje: Alle voorstellingen die je je van ons maakt – mangroven als een betoverd bos op stelten, de muskaatboom als een omgekeerde spade, de baja als een knoestige olifantspoot, de damarboom als een opgerichte raket – zijn altijd afgeknot. Jouw soort ziet ons nooit helemaal. Jullie ontgaat de helft, of meer. Er is altijd net zoveel onder de grond als erboven.

Dat is het probleem met mensen, hun diepst gewortelde probleem. Het leven gaat ongezien aan hen voorbij: hier, vlak naast hen. Het vormt de grond. Het zorgt voor de waterkringloop. Het wisselt voedingsstoffen uit. Het maakt het weer. Het levert de componenten van de atmosfeer. Het voedt en geneest en huisvest meer soorten schepselen dan mensen kunnen tellen.

Een koor van levend hout zingt tot de vrouw: Was je geest ook maar een beetje groener, dan zouden we je van zin doordrenken.

De den waar ze tegenaan geleund zit, zegt: Luister. Er is iets wat je moet horen.

NICHOLAS HOEL

Nu is het kastanjetijd.

Mensen slingeren stenen tegen de reusachtige stammen. De vruchten vallen als goddelijke hagel om hen heen. Dit gebeurt deze zondag op talloze plekken, van Georgia tot aan Maine. In Concord, in het noorden, is Thoreau van de partij. Hij heeft het idee dat hij een verstandelijk wezen met keien bekogelt, een wezen met een minder ontwikkeld verstand dan hijzelf, maar toch een bloedverwant. *Oude bomen zijn onze ouders en wellicht de ouders van onze ouders. Als je de geheimen van de natuur wil doorgronden, zal je meer menselijkheid moeten betrachten...*

Op Prospect Hill, in Brooklyn, moet nieuwkomer Jørgen Hoel lachen om de stortvloed die zijn worpen teweegbrengen. Telkens wanneer zijn steen de stam raakt, wordt het voedsel met scheppen vol omlaaggeschud. Mannen rennen rond als dieven, proppen petten, zakken en broekomslagen vol met uit hun bolster bevrijde vruchten. Hier is het dan, het legendarische gratis feestmaal dat Amerika voor eenieder in petto heeft – weer iets wat je zomaar in de schoot wordt geworpen in een land waar zelfs kliekjes rechtstreeks van Gods dis afkomstig lijken.

De Noor en zijn maten van de marinewerf van Brooklyn roosteren hun buit boven grote kampvuren op een open plek in het bos. De smaak van de geblakerde kastanjes doet hun meer goed dan ze zeggen kunnen: zoet en hartig, machtig als een bataat, gronderig en mysterieus tegelijk. De stekelige bolsters prikken, maar hun nee

is eerder plagerig dan bedoeld als een echt obstakel. De kastanjes willen uit hun doornige huls glippen. Stuk voor stuk bieden ze zich aan voor consumptie, zodat andere zich wijd en zijd kunnen verspreiden.

Die avond, in de roes van de geroosterde kastanjes, doet Hoel zijn aanzoek aan Vi Powys, een Iers meisje uit de grenen rijtjeshuizen op twee straten van zijn eigen pension, aan de rand van Finn Town. Niemand binnen een straal van drieduizend mijl heeft het recht bezwaar te maken. Ze trouwen voor de kerst. In februari zijn ze Amerikaan. In het voorjaar bloeien de kastanjes opnieuw, met lange, harige katjes die deinen in de wind, als schuimkoppen op de grijsgroene Hudson.

Het staatsburgerschap wekt honger naar de onontgonnen wereld. De twee pakken hun roerend goed bijeen en beginnen aan de landreis over de uitgestrekte, met weymouthdennen overdekte vlakten, via de donkere beukenwouden van Ohio, door de opener eikenbossen van het Middenwesten, helemaal naar de nederzetting bij Fort Des Moines in de nieuwe staat Iowa, waar de overheid land dat nog maar gisteren werd verkaveld weggeeft aan eenieder die het bewerken wil. Hun naaste buren wonen twee mijl verderop. Dat eerste jaar beploegen en beplanten ze zo'n vijftig acres. Mais, aardappelen en bonen. Ze werken bikkelhard, maar voor zichzelf. Beter dan marineschepen bouwen voor welk natie dan ook.

Dan volgt de prairiewinter. De kou knaagt aan hun levenswil. In de blokhut vol kieren daalt hun bloed 's nachts naar het nulpunt. Elke morgen moeten ze een wak slaan in de waskom om ten minste hun gezicht af te spoelen. Maar ze zijn jong, vrij en gedreven – de enige stutten van hun eigen bestaan. De winter krijgt hen er niet onder. Nog niet. De zwartste wanhoop in hun hart wordt samengeperst tot diamant.

Wanneer het opnieuw tijd is om te planten, is Vi in verwachting. Hoel drukt zijn oor tegen haar buik. Ze moet lachen om zijn van ontzag vertrokken gezicht. 'Wat zegt het?'

Hij antwoordt in zijn hoekige, bonkige Engels. 'Voed me!'

In mei dat jaar ontdekt Hoel zes kastanjes in een zak van de kiel die hij droeg op de dag dat hij zijn vrouw ten huwelijk vroeg. Hij

duwt ze in de aarde van West-Iowa, op de boomloze prairie rond de blokhut. De boerderij is honderden mijlen verwijderd van de natuurlijke habitat van de kastanje en duizend mijl van de kastanjefestijnen van Prospect Hill. Met elke maand die verstrijkt, kost het Hoel meer moeite ze zich voor de geest te halen, die groene wouden in het oosten.

Maar dit is Amerika, waar mens en boom de wonderbaarlijkste omzwervingen maken. Hoel plant, begiet en denkt: *Op een dag zullen mijn kinderen aan de stammen schudden en gratis kunnen eten.*

Hun eerstgeborene sterft als zuigeling, gedood door iets wat nog geen naam heeft. Microben bestaan nog niet. God is de enige die kinderen wegneemt en zelfs, met ondoorgrondelijke regelmaat, tijdelijke zielen meegrist van de ene wereld naar de ander.

Een van de zes kastanjes wil niet ontkiemen. Maar Jørgen Hoel weet de overige zaailingen in leven te houden. Het leven is een tweekamp tussen de Schepper en Zijn schepping. Hoel raakt bedreven in de strijd. Zijn bomen voor de dood behoeden is niets vergeleken bij de andere gevechten die hij dagelijks moet leveren. Aan het eind van het eerste seizoen staan zijn akkers vol en is zijn beste zaailing meer dan twee voet hoog.

Na nog vier jaar hebben de Hoels drie kinderen en het aarzelende begin van een kastanjegaard. De scheuten verrijzen stakerig, hun bruine twijgen bedekt met lenticellen. Bij de weelderige, gezaagde, stekelige bladeren met hun geschulpte rand vallen de takjes waaraan ze ontspruiten in het niet. Afgezien van deze jonge aanplant en een paar verdwaalde grote Amerikaanse eiken op de lage stukken land bij de rivier is de hoeve een eiland in een zee van gras.

Zelfs de nog schriele aanplant bewijst al zijn nut:

Thee van de jonge boompjes tegen hartkwalen,
bladeren van jonge loten om zweren te genezen,
een koud brouwsel van de schors om het bloeden na een bevalling te stelpen,
verwarmde galnoten om uitgestulpte navels bij zuigelingen terug te dringen,
met bruine suiker gekookte bladeren tegen het hoesten,

brijomslagen bij brandwonden, bladeren om een luidruchtig matras mee te vullen,
een extract tegen wanhoop bij ondraaglijke zorgen...

De jaren verstrijken, vette en magere. Gemiddeld eerder ondermaats, maar Jørgen bespeurt een stijgende lijn. Elk jaar dat hij ploegt, ontgint hij meer land. En het toekomstig arbeidspotentieel van de Hoels blijft groeien. Daar zorgt Vi wel voor.

De bomen lijken betoverd, zoals ze verdikken. Kastanjes groeien snel: *tegen de tijd dat de es goed is voor een honkbalknuppel, levert de kastanje al een dressoir.* Buig je voorover om een jong boompje te bekijken en het zal je oog uitsteken. Groeven in de schors draaien als op een barbiersstok mee met de zich opwaarts wentelende stam. De takken flakkeren in de wind, tussen donker- en bleekgroen. De ronde bladertooi spreidt zich uit, op zoek naar steeds meer zon, wuivend in de vochtige augustusbries, zoals Hoels vrouw haar ooit ambergele lokken soms nog losschudt. Tegen de tijd dat de oorlog terugkeert in de prille natie, steken de vijf stammen al uit boven degene die ze heeft geplant.

De meedogenloze winter van '62 probeert opnieuw een baby te stelen, maar neemt genoegen met een van de bomen. Een andere sneuvelt de zomer daarop, door toedoen van John, de oudste telg. Het komt niet bij de jongen op dat de boom zou kunnen sterven doordat hij de helft van de bladeren plukt en als speelgoedgeld gebruikt.

Hoel rukt aan de haren van zijn zoon. 'Hoe vind jij dat? Nou?' Met vlakke hand dwingt hij de knul in het gareel. Vi moet zich tussen hen in werpen om de klappen te stoppen.

In '63 wordt de dienstplicht ingevoerd. Jonge en alleenstaande mannen zijn het eerst aan de beurt. De drieëndertigjarige Jørgen Hoel, met zijn vrouw, zijn kleine kinderen en zijn paar honderd acres, krijgt uitstel. Hij zal niet helpen het voortbestaan van Amerika te waarborgen. Hij heeft een kleiner land dat zijn bescherming behoeft.

Ondertussen, in Brooklyn, schrijft een dichter-ziekenbroeder voor de zieltogende Unie: *Een grasspriet is voor mij niet minder*

dan het dagwerk van de sterren. Jørgen zal die woorden nooit lezen. Woorden zijn voor hem een vorm van bedrog. Zijn mais en bonen en pompoenen: alleen wat groeit onthult de woordeloze wil van God.

Opnieuw wordt het lente, en ditmaal barsten de drie resterende bomen uit in roomwitte bloesem. De bloemen ruiken scherp en zuur, naar wild, naar oude schoenen of ranzig ondergoed. Dan volgt een handjevol zoete kastanjes. Zelfs die kleine oogst herinnert de man en zijn uitgeputte vrouw aan het manna uit de hemel dat hen samen had gebracht op een avond in het bos ten oosten van Brooklyn.

'Er komen karrenvrachten,' zegt Jørgen. In gedachten maakt hij er al brood van en koffie, soep, koek en sauzen – alle heerlijkheden die de boom te bieden heeft, zoals de inheemse bevolking zo goed wist. 'Wat we overhouden, kunnen we in de stad verkopen.'

'Kerstgeschenken voor de buren,' besluit Vi. Maar het zijn de buren die de Hoels in leven moeten houden tijdens de helse droogte van dat jaar. Een volgende kastanjeboom verdorst, in een seizoen waarin zelfs voor de toekomst geen druppel water gemist kan worden.

Er gaan jaren voorbij. De bruine stammen worden grijs. In een dorre herfst treft de bliksem, op een prairie waar vrijwel geen doelwit hoog genoeg is om zich de moeite voor te getroosten, een van de laatste twee kastanjebomen. Hout dat voor alles had kunnen dienen, van wieg tot doodskist, gaat in vlammen op. Zelfs voor een driepootkruk blijft niet genoeg over.

De enig resterende kastanje staat ieder jaar opnieuw in bloei. Maar de roep van deze bloesem wordt door geen andere bloesem meer beantwoord. In de eindeloze omtrek is geen wederhelft te vinden, en hoewel kastanjes zowel mannelijk als vrouwelijk zijn, kunnen ze zich niet zelf bedienen. Maar deze boom heeft een geheim, verscholen in de dunne, levende cilinder vlak onder zijn schors. Zijn cellen gehoorzamen een oud gebod: *Beid je tijd. Wacht stil af.* Iets in de eenzame achterblijver weet dat het zelfs de onverbiddelijke wet van het Nu kan overleven. Er is werk aan de winkel. Sterrenwerk, maar met de voeten in de aarde. Of in de woorden van

de ziekenbroeder van de ontzielde Unie: *Stil en standvastig oprijzen in 't zicht van miljoenen werelden.* Zo stil en standvastig als hout.

De hoeve overleeft de chaos van Gods wil. Twee jaar na Appomattox, tussen al het ploegen, eggen, planten, wieden en oogsten door, voltooit Jørgen het nieuwe huis. Rijpe gewassen worden binnengehaald en afgevoerd. Hoels zoons betreden de voren naast hun os van een vader. Dochters trouwen en zwermen uit over naburige boerderijen. Dorpen verrijzen. Het karrenspoor naast de hoeve verandert in een echte weg.

De jongste zoon werkt bij het kadaster van Polk County. De middelste zoon wordt bankier in Ames. De oudste zoon, John, blijft met zijn gezin op de boerderij en neemt het werk over van zijn aftakelende ouders. John Hoel geeft zich over aan snelheid, vooruitgang en machines. Hij koopt een stoomtractor die zowel ploegt, dorst, maait als bindt. Bulderend, als iets wat is losgelaten uit de hel, doet het ding zijn werk.

Voor de laatst overgebleven kastanje gebeurt dit alles in het tijdsbestek van een paar nieuwe groeven, van een duimlengte aan nieuwe ringen. De boom dijt uit. Zijn schors wentelt opwaarts als de Zuil van Trajanus. Zijn geschulpte bladeren blijven zonlicht omzetten in weefsel. Beiden is het woord niet: hij gedijt, een bol van groene kracht en welstand.

En in de tweede juni van de nieuwe eeuw, in een met eikenhout beklede kamer, een slaapkamer die hij niet meer kan verlaten, boven in het huis dat hij ooit bouwde, ligt Jørgen Hoel in bed vanuit de dakkapel te staren naar een school bladeren die glinsterend door de hemel zwemt. Beneden, op de noordelijke veertig acres, rammelt de stoomtractor van zijn zoon, maar Jørgen Hoel denkt dat het weer deze geluiden maakt. De takken overdekken hem met spikkels. Er schuilt iets in die groengetande bladeren, een droom die hij eens had, een visioen van aanwas en van bloei, iets wat nu opnieuw zorgt voor een feestmaal dat overal rondom hem neerdaalt.

Hij vraagt zich af: vanwaar die windingen, die wervelingen in de boomschors van zo'n rechte, brede stam? Komt dat doordat de aarde draait? Zoekt hij de aandacht van de mens? Op Sicilië, ze-

venhonderd jaar daarvoor, had een kastanje met een omtrek van tweehonderd voet bij een hevig noodweer onderdak geboden aan een Spaanse vorstin en haar honderd bereden ridders. Diezelfde boom zal deze man, die er nooit van heeft gehoord, meer dan honderd jaar overleven.

'Weet je nog?' vraagt Jørgen aan de vrouw die zijn hand vasthoudt. 'Prospect Hill? Wat schransten we die avond!' Hij knikt naar de bebladerde takken en naar het land daarachter. 'Dat schonk ik jou. En jij schonk mij... dit alles! Dit land. Mijn leven. Mijn vrijheid.'

Maar de vrouw die zijn hand in de hare houdt is niet zijn echtgenote. Vi is vijf jaar eerder overleden, aan een longinfectie.

'Ga maar slapen,' zegt zijn kleindochter, en ze legt zijn hand terug op zijn uitgeteerde borst. 'We zijn er allemaal, beneden.'

John Hoel begraaft zijn vader onder de kastanjeboom die de man zelf had geplant. Om de her en der verspreide graven staat nu een drie voet hoog smeedijzeren hek. De boom daarboven verbreidt zijn schaduw even grootmoedig over de levenden als over de doden. De stam is inmiddels zo dik dat John hem niet meer kan omvatten. De onderste rand van levende takken is al buiten zijn bereik.

Hoels Kastanje wordt een baken in het landschap, een 'wachter' zoals de boeren zeggen. Gezinnen stemmen er bij zondagsuitjes hun koers op af. De plaatselijke bevolking wijst reizigers de weg met behulp van die verdwaalde vuurtoren in een zee van graan. De hoeve bloeit. Er is zaaigeld voor nieuwe aanwas, nieuwe groei. Nu zijn vader dood is en zijn broers hun eigen weg gaan, kan John Hoel zich ongeremd overgeven aan de nieuwste machinerie. Zijn schuur vult zich met maaiers, wanners en zelfbinders. Hij maakt een tocht naar Charles City om de eerste benzinetractoren met tweecilindermotor te aanschouwen. Zodra de telefoon zijn streek bereikt, abonneert hij zich, hoewel het een fortuin kost en geen mens in zijn familie snapt waarvoor zo'n ding ooit goed kan zijn.

De immigrantenzoon valt ten prooi aan de ziekte die vooruitgang heet, jaren voordat er een werkzame remedie voor bestaat. Hij schaft een Kodak No. 2 Brownie aan. *U drukt op de knop en wij doen de rest.* Hij moet het rolletje opsturen naar Des Moines,